

Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke

(S2019/04727)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Barnkonventionen trädde ikraft som svensk lag den 1 januari 2020. Inkorporeringen av konventionen förutsätter emellertid en fortsatt transformering för att uppnå lagstiftarens mål om att normharmoni ska råda inom svensk rätt, se prop. 2017/18:186.

Förslagen i rapporten ”Öppna insatser utan samtycke” bör enligt juridiska institutionen utgöra ett led i den fortsatta transformeringen av barnkonventionen. Därmed bör barnkonventions artiklar beaktas i större utsträckning.

Inledningsvis kan konstateras att den föreslagna åldersgränsen på 12 år inte möter några hinder. I barnkonventionens inledning (preamble) fastslås att barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd och särskild omvårdnad. En utgångspunkt är således att den som är fysiskt och psykiskt omogen har ett större behov av skydd och omvårdnad. Skrivningen ska, enligt SOU 2020:63, förstås som att bestämmelser som särbehandlar barn på grund av ålder är förenliga med barnkonventionen, om den görs på saklig grund och på ett sätt som i övrigt är förenligt med konventionen.

En möjlig invändning mot den i rapporten föreslagna åldersgränsen är att den inskränker vårdnadshavarens bestämmanderätt, som stadgas i 6 kap 11 § föräldrabalken. Rättsläget är emellertid inte helt klart avseende när vårdnadshavarnas bestämmanderätt är exklusiv, när den ska inbegripa barnets inflytande och när inflytandet ska övergå till en rätt till medbestämmande för barnet och när den övergår till en exklusiv bestämmanderätt för barnet. Inflytande och medbestämmande, i betydelsen att hänsyn ska tas till barnets åsikt torde enligt artikel 12 barnkonventionen föreligga så snart barnet på något vis kan uttrycka en åsikt. Det saknas följaktligen en tydlig reglering om underårigas rätt till att komma till tals,

2022-01-10

JURFAK 2021/66

och utöva inflytande och bestämmanderätt inom socialtjänsten som harmonierar med barnkonventionen.

I gällande rätt föreligger dessutom en normkonflikt mellan 6 kap. 2a§ föräldrabalken och barnkonventionen artikel 18 avseende vem som är skyldig att beakta barnets bästa. I föräldrabalken föreskrivs att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Stadgandet riktar sig till myndigheter. Artikel 18 barnkonventionen stadgar att föräldrar har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling och att de ska låta sig vägledas av vad som bedöms vara barnets bästa. Motsvarande skrivning saknas i föräldrabalken. Föräldrar/vårdnadshavare har ingen uttrycklig skyldighet att låta sig vägledas av vad som anses vara deras barns bästa. En transformering av skrivningen i barnkonventionen artikel 18 om föräldrars skyldighet att låta sig vägledas av barnets bästa (utifrån vetenskaplig kunskap och vedertagen erfarenhet) skulle kunna främja socialtjänstens möjlighet att få samtycke från vårdnadshavare till öppna insatser, inte minst för yngre barn.

I barnkonventionen artikel 6 stadgas barns rätt till liv. Där fastslås också en stats skyldighet att säkerställa barns överlevnad och utveckling. Myndigheter med särskilt ansvar för barn är bland annat sjukvården och socialtjänsten (SOU 2020:63).

När en vårdnadshavare inte förmår att ta ansvar för sina barn ska samhället stödja och skydda dem om de riskerar en ogynnsam utveckling. Ansvaret ligger ytterst på socialnämnden i varje kommun. I socialtjänstlagen finns bestämmelser om samhällets skyldighet att se till att barn får växa upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska bl.a. sörja för att barn får det skydd och stöd som de behöver. Det ingår också i nämndens uppgifter att bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn far illa. (se 5 kap. 1 § socialtjänstlagen).

Socialstyrelsens förslag i föreliggande rapport om att socialnämnden ska ges befogenhet att besluta om öppna insatser till barn äldre än 12 år, utan vårdnadshavarnas samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker (3 kap 6a-b §§ socialtjänstlagen) bör enligt juridiska institutionen inte bara harmoniera med barnkonventionen utan också med bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Normharmoni skulle bidra till att förstärka barnets ställning och underlätta den praktiska tillämpningen för myndigheter.

Innan ett beslut om föreslagen ändring i 3 kap. 6 a och 6 b §§ socialtjänstlagen om att införa en 12 års-gräns bör underlaget dessutom kompletteras med en utredning avseende hur det skulle påverka vårdnadshavarens ställning som part och möjlighet till att överklaga beslutet samt barnets processbehörighet. I den framlagda rapporten har inte denna aspekt belysts.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av universitetslektor Annika Rejmer. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer